

Tragovi koji blijede: Tri desetljeća neodgovorenih pitanja

Objavio **Đuro Karalić** - 17. kolovoza 2023.

Foto: Branko Sivić

Gubitak člana obitelji u nama ostavlja osjećaj praznine i boli. Unatoč općeprihvaćenom vjerovanju, vrijeme ne liječi sve rane; normalan proces žalovanja i protok vremena bol učine tek teretom koji naučimo bolje nositi, a i praznina koju je u našim životima ostavila osoba koju smo izgubili, priguši se.

U uobičajenim okolnostima gubitka u pravilu znamo odgovore na pitanja „kako?“ i „gdje?“. Preostane vječito pitanje „zašto?“, no s njim naučimo živjeti i kada ostane neodgovoreno. Utjehu nam pruža činjenica da smo se od onoga tko je otišao dostojanstveno oprostili i znamo gdje ga možemo posjetiti.

Obitelji osoba nestalih u Domovinskom ratu takvu vrstu utjehe nemaju. Imaju samo pitanja koja već tri desetljeća ostaju bez odgovora.

Koristimo cookie kako bi vam pružili najbolje iskustvo na našoj web stranici. Ako nastavite koristiti ove stranice prihvaćate korištenje istih.

Kolačići su anonimni te u svakom trenutku možete kontrolirati i konfigurirati postavke kolačića u vašem pregledniku.

[Razumijem](#) [Saznaj više](#)

Rasvjetljavanje sudbine nestalih u Republici Hrvatskoj do 2004. je godine bilo u nadležnosti Ureda Vlade Republike Hrvatske za zatočene i nestale, no preustrojem državne uprave poslovi Ureda preneseni su na novoosnovanu **Upravu za zatočene i nestale** unutar tadašnjeg Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, današnjeg Ministarstva hrvatskih branitelja.

Zadaća Uprave je obavljanje stručnih poslova usmjerenih na traženje zatočenih i nestalih osoba tijekom Domovinskoga rata, te ekshumacija i identifikacija posmrtnih ostataka osoba stradalih u svezi s oružanim sukobima iz masovnih i pojedinačnih grobnica. To podrazumijeva prikupljanje saznanja o zatočenim i nestalim osobama, prikupljanje i obradu podataka o mjestima masovnih i pojedinačnih grobnica, organizaciju i koordinaciju procesa ekshumacija, te prikupljanje i obradu podataka o ekshumiranim žrtvama u cilju njihove identifikacije, kao i organizaciju i koordinaciju procesa identifikacije. Uprava prikupljanja, obrađuje i vodi cjelovite evidencije o svim zatočenim i nestalim osobama u Domovinskom ratu, te ekshumiranim, identificiranim i neidentificiranim posmrtnim ostacima.

Pitanje nestalih osoba iznimno je složeno, a njegovo učinkovito rješavanje zahtjeva učešće, suradnju i međuresornu koordinaciju mnogih relevantnih čimbenika: Ministarstva hrvatskih branitelja kao krovne institucije za pitanja nestalih, te ministarstava unutarnjih poslova, obrane, pravosuđa, vanjskih i europskih poslova, zdravstva i socijalne skrbi, Državnog odvjetništva Republike Hrvatske, sigurnosnih agencija (OA, POA, VSA), Zavoda za sudsku medicinu, Hrvatskog Crvenoga križa, kao i drugih tijela državne uprave, organizacija, ustanova i pravnih osoba u Republici Hrvatskoj. Svi oni po zakonu su dužni pružiti sve raspoložive informacije i dokumentaciju, kao i svu potrebnu pomoć za rješavanje slučajeva osoba nestalih u Domovinskom ratu, te smrtno stradalih osoba u Domovinskom ratu za koje nije poznato mjesto ukopa.

Takav holistički pristup rezultirao je rješavanjem velikog broja slučajeva nestalih osoba, no od samih početaka bilo je jasno kako veliki dio odgovora o sudbini nasilno odvedenih i zatočenih leži s druge strane crte razgraničenja – u državama protiv kojih se do jučer ratovalo. Iz tog je razloga u nadležnosti Uprave i organizacija pregovora o nestalim osobama s nadležnim tijelima drugih država, te preuzimanje posmrtnih ostataka osoba pokopanih na teritoriju drugih država.

Broj nestalih osoba u ratovima na području bivše države i kompleksnost tog humanitarnog pitanja naveli su i međunarodnu zajednicu na poduzimanje konkretnih koraka u cilju njegova rješavanja. [Međunarodna komisija za nestale osobe](#) (ICMP) osnovana je 1996. godine, a mandat te organizacije prvotno je bio osiguravanje suradnje nadležnih vlada i pružanje pomoći u lociranju nestalih osoba.

Takav mandat da se osigura suradnja vlada koje nisu bile spremne ili voljne surađivati, te pomaganje tim vladama u njihovim naporima u pronalaženju nestalih danas se ne čini revolucionarnim, no u vrijeme osnivanja ICMP-a on je bio vrlo inovativan – odražavao je novo razumijevanje nužnosti službenih i učinkovitih istraga nestalih osoba i bio je sasvim drugačiji od onoga što je postojalo ranije i u drugim dijelovima svijeta. Suradnja s državnim institucijama vladavine prava – policijom, sudovima i drugim specijaliziranim agencijama javnog prava – ojačala je kredibilitet tih institucija i povjerenje javnosti u njih, a takav novi pristup rješavanju problema razlikovao se od često strogo humanitarnog pristupa koji je do tada bio uobičajen i ne naročito djelotvoran.

Koristimo cookie kako bi vam pružili najbolje iskustvo na našoj web stranici. Ako nastavite koristiti ove stranice prihvaćate korištenje istih.

Kolačići su anonimni te u svakom trenutku možete kontrolirati i konfigurirati postavke kolačića u vašem pregledniku.

[Razumijem](#) [Saznaj više](#)

To je pristup koji je promijenio globalno poimanje pitanja nestalih, te se pokazao djelotvornim. Bio je potreban specifičan skup okolnosti da se uspostavi ovaj novi standard, a stručnost stečena tim pristupom pokazala se poučnom za cijeli svijet. Osim što je ponudio metodološki nacrt, uspjeh zajedničkih napora da se pronađu nestali u bivšoj Jugoslaviji pokazao je što se može postići kada države priznaju svoje zakonske obveze i zatim rade zajedno, sa zajedničkim ciljem. Konceptualno, pokazalo se kako proces učinkovitog pronalaska nestalih pridonosi većoj društvenoj koheziji, trajnoj sigurnosti i zajedničkom povijesnom sjećanju. Povrh svega, pronalazak i identifikacija nestalih putem službenih procesa koje su vodile pravosudne institucije značili su da dokazi prikupljeni u potrazi za nestalima igraju veliku ulogu u potrazi za pravdom pred nacionalnim i međunarodnim pravosudnim tijelima..

Prikupljeni dokazi, te postupci koji su se temeljili na njima suzili su i prostor za širenje lažnih narativa koji produžavaju stare animozitete. Relevantnost ovih nalaza posebno je važna danas, s obzirom na eksploziju lažnih vijesti i povijesnog revizionizma u doba društvenih mreža i sve manjeg povjerenja u državne institucije.

Kada ratovi završe, bol ljudi čiji su voljeni nestali se nastavlja, što može prerasti u ogorčenost prema bilo kojem pojedincu, organizaciji ili državi za koju smatraju da produžava njihovu bol, tugu i neizvjesnost.

U proteklim je desetljećima zbog novih ratova i migrantske krize došlo do povećanja razine globalne pozornosti usmjerene na pitanje nestalih osoba i način na koji se ono rješava. Konkretno, institucionalni pristupi utemeljeni na zakonu, korištenje modernih forenzičkih metoda i naprednih sustava za obradu

Koristimo cookie kako bi vam pružili najbolje iskustvo na našoj web stranici. Ako nastavite koristiti ove stranice prihvaćate korištenje istih.

Kolačići su anonimni te u svakom trenutku možete kontrolirati i konfigurirati postavke kolačića u vašem pregledniku.

[Razumijem](#) [Saznaj više](#)

Kosovu, Crnoj Gori i Srbiji – pokrenule Bazu podataka aktivnih slučajeva osoba nestalih uslijed oružanih sukoba na teritoriji bivše Jugoslavije.

Grupu za nestale osobe čine nacionalne institucije nadležne za traženje i identifikaciju nestalih osoba u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Kosovu, Crnoj Gori i Srbiji i ona je aktivni, multilateralni post-konfliktni mehanizam za suradnju utemeljen na Deklaraciji o nestalim osobama koju su 2018. godine potpisali premijeri šesnaest država sudionica Berlinskog procesa za Zapadni Balkan, uključujući i premijere država Zapadnog Balkana. GNO djeluje u skladu sa zajednički usuglašenim Okvirnom planom aktivnosti, s fokusom na pitanja od važnosti za sve članice u cilju rješavanja pitanja nestalih osoba na zapadnom Balkanu, a provođenje Okvirnog plana financiraju Vlada Ujedinjenog Kraljevstva i Vlada Savezne Republike Njemačke.

Uspostavljanje jedinstvene, interaktivne baze podataka slučajeva nestalih osoba osigurava da široj javnosti u svakom trenutku bude dostupna ažurna evidencija nestalih, a obiteljima i drugim građanima omogućava uvid i pregled postojeće evidencije, te da putem interneta dostave povratne informacije domaćim institucijama.

„Uspostavljanje ove javnosti dostupne baze podataka demonstrira regionalnu suradnju i opredijeljenost za pružanje informacija utemeljenih na činjenicama i depolitizaciju pitanja nestalih osoba”, izjavila je prigodom pokretanja ovoga alata Kathrynne Bomberger, generalna direktorica ICMP-a. “Ona također služi kao model što druge zemlje u svijetu trebaju uraditi”, dodala je.

Baza podataka aktivnih slučajeva osoba nestalih u sukobima na području bivše Jugoslavije kreirana je uz tehničku podršku ICMP-a, te financijsku pomoć Ureda za vanjske poslove, Commonwealth i razvoj (FCDO) Vlade Velike Britanije i saveznog Ministarstva vanjskih poslova Njemačke. Bazu podataka vodi Grupa za nestale osobe i u njoj se trenutno nalazi više od 11.000 unosa koje je moguće pretraživati po imenu nestale osobe, imenu oca, prezimenu, te prijavljenom mjestu nestanka. Klikom na konkretan rezultat pretraživanja na uvid se otvara više kategorija podataka. Posebnost ove Baze je u tome da omogućava neposredan unos dodatnih informacija o nestaloj osobi ili okolnostima njezina nestanka.

Jer, pouzdana i relevantna informacija polazište je svake potrage za nestalom osobom. Priroda i tijek ratova koji su se vodili u državama nastalima nakon raspada Jugoslavije bili su takvi da su rezultirali enormnim stradavanjima, ali su za sobom ostavili vrlo malo dokumentiranih informacija o njima, što svaku potragu višestruko usložnjava.

Upravo zbog manjka ili čak nepostojanja dokumenata koji bi sadržavali informacije ključne za rješavanje sudbine nestalih, bitnu ulogu u mnogim dosadašnjim potragama za nestalima imale su informacije prikupljene od neposrednih svjedoka. Nažalost, protekom vremena broj i pouzdanost tako prikupljenih informacija se smanjuje.

Ako posjedujete informacije koje bi mogle pomoći u potrazi za nestalim osobama, svoja saznanja možete dojaviti putem obrasca [Baze podataka aktivnih slučajeva osoba nestalih u sukobima na području bivše Jugoslavije](#) ili kontaktiranjem anonimnog telefona 072/111-111 [Ministarstva hrvatskih branitelja](#). Jer,

Koristimo cookie kako bi vam pružili najbolje iskustvo na našoj web stranici. Ako nastavite koristiti ove stranice prihvaćate korištenje istih.

Kolačići su anonimni te u svakom trenutku možete kontrolirati i konfigurirati postavke kolačića u vašem pregledniku.

[Razumijem](#) [Saznaj više](#)

Koristimo cookie kako bi vam pružili najbolje iskustvo na našoj web stranici. Ako nastavite koristiti ove stranice prihvaćate korištenje istih.

Kolačići su anonimni te u svakom trenutku možete kontrolirati i konfigurirati postavke kolačića u vašem pregledniku.

[Razumijem](#) [Saznaj više](#)